Lý Thánh Tông (1054- 1072)

Tác Giả: SAigon Echo s□u t□m
Thứ Ba, 24 Tháng 3 Năm 2009 03:28

Vua Lý Thánh Tông, tên th□c là Nh□t Tôn, đã 40 tu□i mà không có con, nên h□t s□c lo l□ng cho vi□c k□ v□ sau này.

□ Lan - có thuy□t cho r□ng tên th□t c□a bà là Lê Th□ Y□n Loan - là m□t cô gái hái dâu, chăn t□m □ ngo□i thành Thăng Long th□i Lý. □ Lan ra đ□i □ làng Th□ L□i (làng S□i sau đ□i là Siêu Lo□i, nay là xã D□□ng Xá, huy□n Gia Lâm - Hà N□i) - năm nào không rõ, s□ sách ch□ ghi l□ m□: bà m□t □ kinh thành Thăng Long vào năm 1117 - trên d□□i 70 tu□i - th□i Lý Nhân Tông. Sách M□ng khê bút đàm c□a Th□m Ho□t có chép "Nh□t Tôn (t□c Lý Thánh Tông) m□t, Càn Đ□c (Lý Nhân Tông) lên, dùng quan là Lý Th□□ng Cát (Lý Th□□ng Ki□t) và m□ là thái phi Lê Th□ Y□n Loan cùng coi vi□c n□□c".

Câu chuy□n Y□n Loan vào cung vua Lý, đó là m□t giai tho□i ng□□i ng□□i đ□u nghe, đ□u bi□t.

Thu□ □y vào năm Quý Mão (1063) Lý Thánh Tông đã đ□n b□n m□□i tu□i. Vua ch□a có con trai đ□ truy□n ngôi báu, đêm ngày tri□u th□n lo ng□i. Vua bèn thân hành đi c□u t□ kh□p các chùa chi□n, mi□u m□o nh□ng không hi□u nghi□m, Lý Thánh Tông lo l□ng cho tri□u đình nhà Lý và xã t□c Đ□i Vi□t. M□t s□m mùa xuân, vua v□ vi□ng thăm chùa Dâu (t□ng D□□ng quang ph□ Thu□n Thành) dân làng m□ h□i nghênh giá. Thánh Tông hoàng đ□ cùng hòa vào dân chúng trong h□i làng đông vui. Trai gái, già tr□ các làng đ□u ra r□□c vua. Đoàn xa giá c□a vua đi đ□n đâu, các làng lân c□n nô n□c, đ□ xô v□ phía □y. Duy ch□ cô thôn n□ xinh đ□p c□a làng S□i v□n đi□m nhiên hái dâu, xem vi□c ng□ giá c□a vua không có quan h□ gì đ□n mình. Cô gái v□n mi□t mài bên bãi dâu, m□c cho đoàn ng□ di□u qua. Lý Thánh Tông l□y làm l□, bèn cho đòi ng□□i con gái có v□ "kiêu căng" đang đ□ng bên n□□ng dâu k□ g□c lan □y đ□n tr□□c ki□u r□ng đ□ h□i. Vua ng□i trên ki□u trông th□y l□y làm l□, truy□n g□i l□i h□i, ng□□i con gái □ng đ□i trôi ch□y m□ch l□c, không có v□ gì là lu□ng cu□ng s□ hãi
 Qua câu chuy□n, Vua Lý h□t s□c chú ý đ□n gi□ng nói thanh thoát nh□ ti□ng chuông c□a cô ta, và khi Vua t□ l□i khen, thì nàng m□m c□□i mà hát m□t câu hát nh□ sau:
Ng□□i thanh thì ti□ng cũng thanh
Chuông kêu đánh □ góc đình cũng kêu.

Vua th□y cô gái ăn m□c quê mùa, nh□ng c□ ch□ đoan trang d□u dàng, l□i l□i phong nhã, đ□i đáp phân minh, l□ nghĩa khác h□n nh□ng ng□□i con gái mà vua đã t□ng g□p. Vua yêu vì s□c, tr□ng vì n□t, nên cho cô gái theo long giá v□ kinh đô. Cô gái làng quê đ□□c đón v□ cung vua □y là Y□n Cô N□□ng xinh đ□p, n□t na c□a làng Siêu-Lo□i (S□i). Nh□ng Lý Thánh Tông là ông vua chăm vi□c n□□c, luôn luôn thân chinh d□p gi□c. Vua ít nhàn r□i đ□ ng□ t□i cung □ Lan. Đ□□ng lúc cung □ Lan v□ng ti□ng đàn, ti□ng sáo, thì b□ng m□t hôm sau khi Thánh Tông đi tr□y h□i chùa Th□ L□i,

cung □ Lan l□i nh□n nh□p h□n x□a. Y□n Cô N□□ng nh□ "thông minh v□n s□n t□ tr□i" đ□□c h□c t□p, trau d□i đã tr□ thành m□t cung phi "n□i danh tài s□c m□t th□i" kinh s□ làu thông, văn ch□□ng uyên bác. Lý Thánh Tông đem lòng yêu m□n, phong làm □ Lan phu nhân, l□y tên cung □ Lan và cũng có ý k□ ni□m cô gái đ□ng t□a bên g□c lan, khi tuân l□nh đ□n b□ ki□n bu□i đ□u □ làng S□i (Siêu Lo□i).

Sau đó (1066), □ Lan sinh h□ đ□□c m□t hoàng t□ l□y tên là Ki□n Đ□c (Càn Đ□c). Càn Đ□c trán cao, tay dài quá g□i, thông minh, tu□n tú, vua càng yêu d□u h□n, Y□n Loan đ□□c tôn là □ Lan nguyên phi - đ□ng đ□u các cung phi, sau thái h□u; con trai đ□□c l□p làm thái t□.

Năm K□ D□u (1069), Lý Thánh Tông thân chinh đi đánh gi□c ngo□i xâm. Trong khi vua cùng Lý Th□□ng Ki□t □ ngoài biên c□□ng, □ Lan nguyên phi đ□m đang, chăm lo qu□c s□, tr□ n□□c đi□u khi□n có k□ c□□ng khi□n th□n dân thán ph□c, cõi n□□c đ□□c yên vui. Lý Thánh Tông t□ ngoài biên □i đánh tr□n lâu ngày không th□ng, chán n□n rút quân quay v□. V□ ch□a đ□n n□i, nghe dân chúng Châu C□ Liên (Tiên L□, H□i H□ng) ca ng□i nguyên phi □ Lan □ nhà tr□ n□□c r□t gi□i, lòng dân c□m hóa, đ□□c suy tôn là bà Quan Âm, vua Thánh Tông t□ trách mình: "Nguyên phi là đàn bà còn làm đ□□c nh□ th□, ta là đàn ông há thua sao! Vua l□i ti□p t□c tr□ ra đánh gi□c, l□n này th□ng tr□n. Năm đó, mùa h□ vua đem quân v□ ca khúc kh□i hoàn, đ□i xá cho thiên h□, gi□m thu□ khóa, phát ti□n l□a, thóc cho dân nghèo. □ Lan r□t nhân t□ d□y con ngoan, đào t□o con tr□ thành m□t nhà vua anh minh sau này; l□i lo cho dân giàu n□□c m□nh, yêu th□□ng nhân dân đ□□c m□i ng□□i kính ph□c.

Năm Nhâm Tý (1072) tháng giêng mùa xuân, Lý Thánh Tông m□t □ đi□n H□i Tiên. Hoàng thái t□ Ki□n Đ□c lên ngôi vua, t□c vua Lý Nhân Tông. Khi □y vua m□i lên b□y, tôn m□ là □Lan nguyên phi lên làm Linh Nhân hoàng thái h□u. □ Lan v□a giúp coi tri□u chính, v□a làm nhi□m v□ bà m□ d□y d□ con. Trong khi vua còn th□ □u, □ Lan đi□u khi□n c□ qu□c gia, cùng t□ t□□ng Lý Th□□ng Ki□t ch□ tr□□ng đánh quân T□ng xâm l□□c. Hai l□n quân T□ng đ□n (1075, 1077) vua Lý Nhân Tông ch□a quá 10 tu□i, □ Lan đã cùng Thái s□ Lý Đ□o Thành lo vi□c binh l□□ng chuy□n ra ti□n tuy□n. Trong lúc T□ qu□c lâm nguy □ Lan đã cùng Lý Th□□ng Ki□t gi□ v□ng giang s□n, xã t□c; công □y đ□i sau còn nh□c mãi.

□ Lan xu□t thân là m□t thôn n□, nên hi□u th□u nh□ng kh□ đau c□a ng□□i ph□ n□ nông dân vì nghèo kh□ ph□i đem thân gán n□ cho nhà giàu, bà cho xu□t c□a trong kho chu□c v□, và xây d□ng ch□ng con h□nh phúc cho h□. V□ vi□c này Ngô Sĩ Liên đã có l□i bàn: "Con gái nghèo đ□n n□i ph□i đ□ mình làm m□□n, con trai nghèo đ□n n□i không v□ đó là cùng dân c□a thiên h□. Thái h□u (t□c □ Lan) đ□i m□nh cho h□ cũng là vi□c nhân chính v□y!". □ Lan không nh□ng s□a sang vi□c qu□c chính, tăng c□□ng quân đ□i, b□ phòng, chăm lo vi□c m□ mang dân trí, vi□c thi c□ h□c hành và còn ban hành nhi□u đi□u ích qu□c l□i dân. □ Lan còn khuyên vua làm đi□u thi□n, tr□

đi□u ác. Bà hi□u nh□ng gian nan c□a nông dân khi vi□c nông trang cày b□a không có trâu cày.□ Lan b□o vua ph□t t□i n□ng nh□ng k□ tr□m trâu và gi□t trâu b□a bãi; có l□n bà đã nói v□i vua: "G□n đây ng□□i kinh thành và làng □p đã có k□ tr□n đi chuyên ngh□ tr□m trâu. Nông dân cùng qu□n. M□y nhà ph□i cày chung m□t trâu. Tr□□c đây, ta đã t□ng mách vi□c □y, và nhà n□□c đã ra l□nh c□m. Nh□ng nay vi□c gi□t trâu l□i có nhi□u h□n tr□□c". Nhân Tông bèn ra l□nh ph□t r□t n□ng nh□ng ng□□i tr□m và gi□t trâu, ph□t c□ v□ con và hàng xóm vì t□i không t□ giác.

S□ng trong l□u son, gác tía mà lúc nào □ Lan cũng không quên đ□n ng□□i nghèo, □ Lan v□n chăm sóc đ□n đ□i s□ng cùng c□c c□a nông dân lao đ□ng. Cũng nh□ Lý Thánh Tông, □ Lan th□□ng phát ch□n thóc lúa cho k□ nghèo. Bà sùng đ□o Ph□t, □a làm vi□c t□ thi□n l□p nhi□u đình chùa.

Bà th□□ng lui t□i các đình chùa, trao đ□i v□i các tăng ni thuy□t giáo đ□o Ph□t. Năm 1096, bà bày c□ chay □ chùa Khai Qu□c (t□c sau là chùa Tr□n Qu□c □ Thăng Long) th□t các s□. Ti□c xong, bà ng□i kê c□u đ□o Ph□t v□i các v□ s□ già h□c r□ng. Bà h□i v□ ngu□n g□c đ□o Ph□t □ các n□□c và □ ta. Bà có óc phán đoán đòi h□i các s□ "nói có sách mách có ch□ng". Chính nh□ câu chuy□n gi□a bà và các v□ s□ th□i Lý (sách Thiên uy□n t□p anh ng□ l□c đ□i Tr□n còn ghi l□i t□□ng t□n chuy□n này), mà đ□n nay ta còn bi□t g□c tích s□ truy□n bá đ□o Ph□t vào n□□c ta. Có l□n bà đ□n chùa Ph□ Minh (T□ Liêm) tranh lu□n v□i s□ Thông Bi□n v□ nh□ng đi□u c□a Ph□t giáo. Bà cũng có làm nh□ng bài kinh, có câu k□ còn truy□n l□i đ□n ngày nay:

S□c là không, không t□c s□c
Không là s□c, s□c t□c không
S□c? Không? thôi m□c c□,
M□i th□u đ□□c chân tông (*)

Là m□t n□ nông dân nghèo, đ□□c h□□ng phú quý vinh hoa, bà v□n cho là đi□u "s□c s□c, không không", đó là phù vân... Bà là m□t ng□□i ph□ n□ v□□ng gi□, ng□c ngà vàng son không làm v□n đ□c tâm h□n bà, cũng là m□t ph□ n□ hi□m có trong l□ch s□ nghìn năm tr□□c.

Ngày 25 tháng 7 năm Đinh D□u, H□i t□□ng đ□i khánh năm th□ 8 (1117) đ□i Lý Nhân Tông, bà m□t, đ□□c h□a táng, dâng th□y là Phù Thánh Linh Nhân Hoàng thái h□u, mai táng □ Th□ Lăng ph□ Thiên Đ□c. Hi□n nay còn mi□u th□ bà □ hai xã C□m Đ□i và C□m C□u huy□n Gia L□c, t□nh H□i D□□ng.